

ANONIMII MIGRAȚIEI

<http://migratie.muzeuzalau.ro/>

CUPRINS

1. „am scos din mizerie România cu banii noștri”	3
2. „a saját pénzünkkel szedtük ki Romániát a nyomorúságból”	5
3. Fragmente	7
4. <i>Sunt una dintre fortunate</i>	15
5. Expoziție foto-audio: Anonimii Migrației, fotografiile de Vlad Petri	16
6. Echipa	22

„am scos din mizerie România cu banii noștri”

„Cine muncește trebuie să meargă cu capul sus. Badante, am scos din mizerie România cu banii noștri”, scrie o româncă pe un grup de Facebook al badantelor din Italia. Are tot dreptul să o spună. Pentru că în ciuda tuturor obstacolelor, istoriile de migrație ale acestor femei nu sunt istorii despre victime. Istoriile de migrație ale acestor femei sunt istorii despre curaj. Despre curaj sunt și poveștile fiicelor și fiilor lor care au învățat să le depășească absența fizică și să devină independenți foarte devreme. Și-au văzut de treabă, oricât de greu le-ar fi fost. Câteva din aceste povești au fost culese în județul Sălaj, în cadrul proiectului „Anonimii Migrației. Teatru Documentar Rural” și au inspirat scrierea scenariului pentru spectacolul de teatru documentar „Sunt una dintre fortunatăe” și realizarea expoziției foto-audio „Anonimii Migrației”. Pentru că astfel de povești articulează prezentul din jurul nostru, chiar dacă majoritatea celor care le trăiesc își duc viața discret, în anonim, uneori chiar luați în răs superior de către alții mai norocoși, pentru care tranziția post-comunistă n-a însemnat pierderea locului de muncă sau angajări succesive pe salarii insuficiente pentru asigurarea unui trai demn. Dincolo de miza științifică (documentarea unui fenomen amplu, cu efecte multiple și complexe asupra societății autohtone) și de cea artistică (realizarea unui text dramatic, a unui spectacol de teatru documentar și a unei expoziții foto-audio), acest proiect caută să scoată din registrul condescendenței și al disprețului poveștile „căpșunarilor” plecați la muncă în străinătate și ale familiilor lor rămase acasă. Astfel, spectacolul și expoziția rezultate în cadrul acestui proiect, pot fi privite și ca un omagiu, o formă de apreciere și recunoaștere a sacrificiilor, curajului și

contribuției aduse de milioanele de femei și bărbați plecați la muncă în străinătate sau rămași acasă, să aibă grijă de copii, casă și gospodărie.

Se publică periodic date statistice despre numărul celor plecați, despre câți copii se nasc în afară și care sunt sumele trimise în țară de cei care muncesc în străinătate. S-au făcut și se fac cercetări numeroase, inclusiv de către membri ai echipei acestui proiect. S-au făcut spectacole de teatru documentar foarte bune pe această temă (*Ro Vegan*, regie & text Catinca Drăgănescu; *Detășat*, regia Cristian Ban, text Alexandra Voivozeanu; *Vorbiți tăcere!*, regie & text Gianina Cărbunariu; *Familia Offline*, regia Radu Apostol, text Mihaela Michailov etc.), așa că spectacolul *Sunt una dintre fortunate* se alătură galeriei de spectacole care documentează și ilustrează aspecte ale migrației transnaționale. Însă, este primul spectacol de teatru documentar produs de un muzeu județean și marchează o deschidere esențială pentru instituția care a inițiat și derulat acest proiect. Avem de-a face, pe de o parte, cu o deschidere către lumea sălăjeană recentă și contemporană, cu spectrul de probleme și frământări specifice, și, pe de altă parte, o deschidere către mediul artistic independent. Acestor două deschideri se alătură colaborarea eficientă cu instituțiile locale (primării și școli) din localitățile în care s-a derulat proiectul.

Gândit ca un proiect de intervenție culturală, „Anonimii Migrației. Teatru Documentar Rural” a urmărit activarea culturală a 3 localități rurale din județul Sălaj (Hida, Carastelec și Marca), atât în etapa de documentare în teren, cât și în etapa finală, de prezentare a spectacolului realizat. Tocmai de aceea, în paralel cu muncile de documentare derulate în perioada aprilie-mai 2019, regizorul Lorand Maxim, asistat de scenografa Anda Pop și cercetătoarea Ágota Ábrán au desfășurat câte o săptămână de ateliere de teatru forum și teatru imagine, cu elevii școlilor gimnaziale din localitățile implicate în proiect. Fiindcă Sălajul este un spațiu multicultural și multiconfesional, proiectul a asumat din start o dimensiune multiculturală, așa că spectacolul și expoziția realizate reflectă aspecte și fărâme din experiența migrației trăită de românii, maghiarii, romii și slovacii care au acceptat să ni le împărtășească.

„a saját pénzünkkel szedtük ki Romániát a nyomorúságból”

„Aki dolgozik, felemelt fejvel kell járjon. Gondozók, mi saját pénzünkkel szedtük ki Romániát a nyomorúságból”, írja egy romániai nő, egy olaszországi gondozók Facebook csoportjában. Minden joga meg van rá, hogy ezt mondja. Mivel minden akadály ellenére, ezeknek a nőknek a migrációs történetei nem áldozatoknak a történetei. Ezeknek a nőknek a migrációs történetei a bátorság történetei. A bátorságról szólnak a lányaik és fiaik történetei is, akik már korán megtanulták, hogy hogyan legyenek önállóak és lépjenek túl a fizikai közelség hiányán és bármilyen nehezükre is esett, a munkájukra figyeltek. A történetek egy része Szilágy megyéből lett összegyűjtve, a „Migráció Névtelenjei - Vidéki Dokumentum Színház” című projekt részeként, és ezek ihlették az „Én vagyok az egyik szerencsés” című dokumentum-színdarab forgatókönyvét és a „Migráció Névtelenjei” fénykép és hanganyag kiállítás megvalósítását is. Ezek a történetek a körülöttünk lévő helyzetet tükrözik, akkor is, ha azoknak a többsége, akik ezt átérték, diszkrétan, névtelenségben élnek. Sőt, néha a szerencsésebbek, akiknek a kommunizmus utáni átmenet nem jelentette a munkahelyük elvesztését vagy egymás utáni rosszul fizetett munkahelyet, felsőbbrendűségükben kinevetik őket. A tudományos (egy széles jelenség dokumentálása, annak az itteni társadalomra nézve komplex hatásaival együtt) és művészi (egy forgatókönyv, egy dokumentum-színdarab és egy fénykép és hanganyag kiállítás létrehozása) téten túl, ez a projekt megpróbálja kiemelni az „eperszedők” és más külföldi munkások és családjaik történeteit a megvetés kategóriájából. Így a projekten belül létrejött színdarab és a kiállítás egy tisztelgésnek és elismerésnek tekinthető a millió nő és férfi áldozata, bátorsága és hozzájárulása előtt, akik elmentek dolgozni külföldre

vagy éppenséggel itthon maradtak, hogy vigyázzanak a gyerekekre, a házakra és a háztartásokra.

Rendszeresen közzé tevődnek statisztikai adatok a külföldre mentek számáról, arról, hogy hány gyerek születik külföldön és mennyi pénzt küldenek haza a külföldön dolgozók. Számos kutatást végeztek és végeznek erről a témáról beleértve ennek a projektnek a csoporttagjait is. Más nagyon jó dokumentum színdarabok is készültek ebbena témában (Ro Vegan, Catinca Drăgănescu rendezésében és szövegével; Detașat/Elválasztott, Cristian Ban rendezésében, Alexandra Voivozeanu szövegével; Vorbiți tăcere!/Beszéljetek csendet!, Gianina Cărbunariu rendezésében és szövegével; Familia Offline/Offline család, Radu Apostol rendezésében, Mihaela Michailov szövegével, stb.), így az Én vagyok az egyik szerencsés színdarab csatlakozik ezeknek a színdaraboknak a galériájához, amelyek dokumentálják és illusztrálják a transznacionális migrációt. Ez azonban az első dokumentum színdarab, amelyet egy megyei múzeum hozott létre és egy elengedhetetlen nyitást jelent a projektet kezdeményező és végrehajtó intézmény számára. Egyrészt egy nyitást jelent a jelenlegi és kortárs Szilágy megyei világ felé, annak a széles skálájú problémáival és konkrét bajaival együtt, másrészt ez egy nyitás a független művészeti környezet felé. Ehhez a két nyitáshoz járul hozzá a helyi intézményekkel (polgármesteri hivatalok és iskolák) való hatékony együttműködés azokon a helyszíneken, ahol a projekt jelen volt.

Egy kulturális beavatkozásként elképzelt projekt, a „Migráció Névtelenjei - Vidéki Dokumentum Színház” 3 Szilágy megyei vidéki település kulturális fejlődését tűzte ki célul (Hidalmás, Kárásztelek és Márkaszék) mind a terep dokumentáció fázisban, mind a színdarab előadásának végső fázisában jelen vannak. Éppen ezért a 2019. április és május között elvégzett dokumentációs munkával párhuzamosan Lorand Maxim rendező, Anda Pop díszlettervező és Ábrán Ágán kutató közreműködésével egy-egy hetes fórum- és képszínházi műhelymunkát tartott általános iskolás diákokkal a projektben részt vevő településeken. Mivel Szilágy megye egy multikulturális és több vallású térség, ez a projekt a kezdetektől fogva felvállalt egy multikulturális dimenziót, úgyhogy a megvalósított színdarab és a kiállítás tükrözi az átértelmezési tapasztalatokat úgy a román, mint a magyar, roma és szlovák szemszögekből, akik elfogadták, hogy ezeket megosszák velünk.

„Acum doi ani am ieșit la pensie. Cu 520 de lei... Când mi-o venit hârtia m-am enervat și am și rupt-o. Nu le e rușine? Porci.. Primul meu salariu, la 18 ani, 52 de lei sau 520 de lei a fost, cum erau banii atuncea, în șaptezeci și patru.. Da, șaptezeci și patru. Am și rupt-o, pe foc cu ea! Porcii...Am avut 29 și 6 luni. Și n-au vrut să primească să plătesc cele 6 luni, ca să pot să am 30 de ani. Eu am lucrat numai în comerț. Cum zice soțul, frizeriță. De aia am avut salariul mic. El o avut și sporuri. Are dublu cât mine. 1280... aproape treișpe milioane. Eu acum am 640.”

„Fetele nu mai vin în veci! Au a lor, căși acolo, îs căsătorite, am doi nepoți. Întotdeauna mi-am dorit un băiat. Amu am doi. Asta mai mic îmi calcă pe urme, îi fotbalist. Eu am jucat vreo douăzeci de ani fotbal. Am fost sportiv la viața mea. Am făcut și lupte libere... mai multe. Și volei și handbal. De tate. Poate că și sportul m-o ținut o țară mai tânăr în viață. (...) Fetele o să mai vină așa în vacanțe, atât. Asta mai mare e inginer. Aia mai micuță n-o prins așa, post de inginer, îi secretară la spitalul unde lucrează și nevastă-mea. Îi un spital mare. Îs cumva împreună, îs la câțiva kilometri, zece kilometri distanță. Au amândouă mașini, n-au treabă. S-o emancipat femeile, n-ai probleme cu ele. Da-i foarte bine. Eu stau câte o lună, două la ele. Dar nu-mi place mai mult. Aicea m-am născut...Și din Cluj m-am întors acasă. Am terminat liceul și am venit aici. Eu îs altă fire. Nu țin neapărat să stau în oraș.”

„Eu am doar liceul. Mate-Fizică. Atât. Eu recunosc că n-am învățat și-mi pare rău. Bine, nici acum nu-i prea târziu, dar n-am învățat cât o trebuit. Eu asta încerc să vă spun. Eu mă duc de nebună pentru voi prin străinătate?, zic. Vreți să faceți același lucru și pentru copiii voștri? De aia trebuie să învățați, no! Și-i clar, cine învață, vorba aia, ai carte ai parte! Pe cealaltă parte, acum iară sunt destui cu școală și-s plecați în străinătate. Nici nu știm ce-i mai bine la ora actuală. Salariul actual de la noi nu-ți ajunge să trăiești, serios. Deci să trăiești așa, strictul.

Modest. La prețurile de aicea e foarte greu. Noi mai avem noroc că-mi ține tata un porc și din astea. Am noroc și cu astea, că de nu... Și contează și astea. Așa, care n-are pe nimeni, și nicio sursă, o grădină ceva...Eu nu am fost cu copiii la mare. Eu nu i-am dus la mare, că n-am avut posibilitatea. Deci copiii mei n-o fost la mare până acum trei ani. No, n-o fost! Asta e! Pentru că nu mi-am permis. Din ce să-ți permiți să-i duci la mare? Mai mergeam duminica așa, undeva, o zi scurtă. Și-atuncea cu strictețe... Când am plecat eu am avut salariul 750. Acum 4 ani, când am plecat. Și-apoi avem o rată. Și lumină și telefoane și nici nu-mi ajunge. Când luam salariul mă gândeam „Oare cum să-l împărțesc? Unde să mă duc? Ce să fac? Cum să-l împărțesc?” Deci nu-ți ajungea.”

„Cei care ne conduc, o perioadă ar trebui să vadă cum se muncește. Cum se trăiește din 1500 de lei, cu doi copii, să-ți faci casă. Mă refer la cei care pornesc acuma, cu pașii... La fratele meu, la nepotul meu. Am o soră, plânge, cade psihic și ea, de Doamne ferește, că unde să vină? Și ce să facă? Acuma o plecat (fiul ei). „Mami, dar cum să vin acasă? Și ce să fac înapoi acasă? Să mă duc înapoi la Hanna?” La Hanna știți cum o fost? O plecat din cauză că o avut pietri la rinichi și nu i-o dat salariul de merit la sfârșit de an din cauza că o avut concediu medical în cursul anului. Țăsta o fost motivul pentru care lui nu i-o dat 1200 de lei la sfârșit de an. Atuncea, atât de tare s-o enervat... O zis „Pe lângă că ne dați salariul minim pe economie și ne pierdem timpul cu voi, acuma nici măcar dreptul meu...din cauza că am fost pur și simplu bolnav. Că n-am stat de dragul de a sta acasă, or să-mi fac lucrul pe lângă casă, ci am stat pur și simplu pentru că am fost bolnav. Voi nici banii ăștia nu mi-i dați.” S-o enervat atunci și o zis „Mami, să nu îmi mai ceri să rămân! Să nu mai îmi ceri!” Avea 22 de ani când o plecat.

”...Soțul a plecat în 2003 iar eu în 2005 ... Dar de 5 ani eu m-am întors, de când o început băiatul școala. El e aici la școală, n-o vrut în Italia și așa am venit ... ne-am sacrificat, că soțul o rămas acolo, io-s aici și ni-i greu! Îi greu așa, nu ne place, da am zis să încercăm un pic. Când o plecat soțul meu în Italia, era fratele lui acolo și el l-o dus. O mers prima dată și el așa de probă, să vadă, o zis ”dacă nu-mi place vin în țară”. După o lună o vrut să vină acasă, pentru că nu știi limba, te duci într-o cultură nouă, dacă tu nu știi limba, ți se cere să lucrezi și vezi că strigă la tine sau... S-o simțit foarte așa, foarte prost și o zis ”io mă întorc acasă!”. Apăi frate-so o insistat, o zis ”mai stai o lună, hai să vezi” și așa o rămas

... el are anu ăsta 15 ani de când o plecat.... Noi ne-am căsătorit în 2005 și m-am dus cu el, eu lucram aici dar o zis ”hai să fim împreună”, apoi o venit băiatul și am stat acolo .., l-am născut în țară și io n-am mai lucrat 3 ani de zile, da înainte lucrasem și io la o firmă de fructe, era un magazin unde ambalam fructe...Am vrut să nasc în țară pentru că nu știam bine limba și am fost acolo la toate vizitele până la 7 luni, dar pă urmă am venit aici că am zis că acolo nu am pe nimeni să mă ajute, și era că acolo stăteam în casa patronului și eram, cum se zice, la grămadă, deci aveai camera ta, da bucătăria, baia, toate rau comune și zic ”unde cu un copil să stăm așa”, n-ai condițiile care îmi trebuie pentru un copil și atunci am hotărât să vin să nasc în țară. La 3 luni l-am dus în Italia, stăteam cu el, mai

veneam acasă, tot așa ... Când avea copilul 3 ani am aflat că pot să beneficiaz de o maternitate de 6 luni, dar mai trebuia să lucrez 51 de zile ... N-o vrut să mă ia inițial să lucrez că or zis cum nu am lucrat 3 ani, că la ei maternitatea e 3 luni ... dar îl cunoșteau pe soțul care era șofer la firmă și până la urmă m-o luat... Și o fost așa, că așa am făcut zilele alea, da l-am lăsat pe băiat în țară la părinții mei, da mi-o reproșat, cât era de mic, o zis ”să nu mă mai lăsați așa...” și atunci amândoi ne-am simțit foarte rău și nu l-am mai lăsat...Da, după ce-o crescut l-am mai lăsat câte o lună de zile în vacanță, dar nu mai mult și înțelegea. Pă urmă l-am dus și o făcut grădinița acolo, da tare greu s-o integrat la început. La ei se face un

fel de pregătire timp de o săptămână, în prima zi îl duci o oră, apoi două și tot așa ... mie mi-o trebuit o lună de zile, îmi plângea tot timpul, era foarte... da pă urmă așa s-o acomodat și o învățat și limba foarte rapid, avea accentul lor, știa mult mai bine ca și noi...Nu i-o păcut sistemul cum ar veni, că stătea toată ziua acolo și cu noi stătea foarte puțin și asta ne-o reproșat că o zis că ”voi nu aveți timp de mine!” și ca părinte te doare când îți spune copilul că toată ziua ești la lucru... normal că după ce veneam de la lucru făceam mâncare, puneam haine la spălat, duș, te pregătești pentru a doua zi, era deja seară că îl scoteam pe la cinci jumate-șase de la grădiniță ...și de dimineața de la 8 până la 5 jumate seara el s-o simțit că nu-i cu noi ... cred că el o făcut diferența de ce o fost aici, pentru că lăsându-l la bunici o văzut libertatea care o avea aici, fiind la țară să juca singur în curte, mergea pă la vecini, ori acolo nu poți face așa ceva. Acolo până la 12 ani tot timpul supravegheat, trebuia să ai grijă că italienii oricând puteau să-ți facă reclamație dacă vedeau că nu ai grijă de el sau îl lași singur în casă ... deci dacă cumva era un italian mai rasist un pic îți făcea reclamație...Și atuncia copilul o văzut diferența asta și în ultimul an de grădiniță tare mult ne-o plâns că el vrea aici la școală, deși l-am înscris acolo și atuncia am venit și l-am înscris și aici. Și nu mai știam ce să facem, eram terminați psihic, știam că pentru noi era ceva... știam că trebe să vin io, soțul rămâne acolo, cum facem, o fost o vară foarte

dificilă pentru noi... Am mai mers și am lucrat, vara puteam să merg la firmă să lucrez sezonier 2 luni sau 3 luni, îmi făcea contract pe vară și lucram... vacanțele mergeam acolo, pă urmă veneam aici, tot facem așa naveta și acuma...Cu taică-său copilul vorbește pe WhatsApp...îi simte lipsa pentru că lipsește unu din părinți și oricum îi tata și fiind băiat trebe să învețe anumite lucruri de la tata și îl văd că uneori suferă. Tot am sperat că va fi mai bine și îmi spune soțu ”tu de când ai venit în Italia, tot am crezut că a fi mai bine să ne întoarcem!”.

”... Să maturizează copiii, io îi văd că să maturizează... Părinții nu-s acasă și copiii să maturizează înainte de vreme. Io îi văd...io îi citesc...Câte reproșuri fac părinților, micuțu nici nu pre vorbește cu mamă-sa la telefon. Asară l-o sunat pă telefonu lui, că au amândoi, le-o cumpărat telefoane de alea performante cu 2 milioane ... n-o vorbit, o zâs ”io nu vorbesc cu tine”, o zâs ”pă mine nu mă interesează, că ești acolo!”. I-am zâs ”mă omule, da trăbă și fie acolo să-ți aducă bani”, o zâs ”lasă-i naibii bani, îi acolo, io termin școala măicuță, trebe și fac banchet și cine vine cu mine la banchet, vii tu cu mine, ce știi tu!”. I-am zâs ”mă omule, nu așa trăbe” da el o zâs ”ba așa trăbă”. Câte probleme îs, da când îi ea acasă! Atâte probleme că îți vine să plângi da n-ai ce face! Ăsta mai mic îi mai direct, ăla mare îi mai închis, el să consumă așe, da el nu spune ca ăla mai mic.

Ala mare îi mai atașat dă mine, io numa dacă îs acasă tăte is bine, nu-i trăbă nici să-i deie bani, nici să-i cumpere ... el îi atașat de mine. Țla mic îi mai mult cu Cosmina, deși cu mine o crescut și ala, da așa îi el, așa-i felul lui de a fi ... suferă foarte mult. De tată-său nu spune, că tată-său îi mai rebel, nu-l interesează pă copil așa de el. Orice problemă ar ave ei o rezolvă cu Cosmina, cu mama lor... Taică-său îi mai rebel, el și facă bani, și meargă să rezolve probleme, dar așe cu copiii el n-o fost niciodată...Și Cosmina suferă, vă dați seama că nu-i liniștită, doară tăt a doua sară sună, dacă nu în fiecare sară îi sună și îi întreabă cum îs. Și alaltă sară când o sunat, ăla micu stăte și mânca sămânță, și mă-sa mi-o zăs "unde-i David, spune-i că-l sun" și el o zăs "nu mă suna că nu-ți răspund!", mă-sa o zăs "David, vreu să-ți aud vocea" iar pruncu o zăs "nu mă interesează, că ești acolo, io termin, fac banchet și tu unde ești, acolo, nu?". Ce să mai zăci, îi durere, nu? Și l-o sunat și n-o răspuns! Nu știu dacă vorbește cu el de 2 ori cât îi la un contract (aproximativ 3 luni, n.n.)... nu vorbește, acole stă lângă mine și io vorbesc cu ea și nu vorbește, numa cât îl vede pă cameră, când vre și vorbească cu el fuje de acolo, zăce "nu mă interesează pă mine banii tăi și avere ta!"... Când vine acasă nu is așe discuții, da când să apropie plecarea, așa cam cu o săptămână două înainte încep reproșurile... acuma și micuța deja începe să-i reproșeze... Îi greu, pot intra în depresie copiii sau să apucă să facă prostii...O căzut cu bicicleta, într-o zi s-o dus în sat și o căzut și s-o lovit tare rău la picior și la umăr, o zăs că nu-l doare, i-am pus ceva, l-am pansat și o zăs că-i bine. Când sună Cosmina

zăce el "ce te interesează că io m-am lovit la picior, pă tine nu te interesează!", atăta o fost tătă discuție..."

„Când pleacă, pentru noi este foarte... eu cu ăsta m-am putut calma, cum să zic, că ne-am mutat aici. Dacă am fi rămas în Zalău... pentru că acolo am locuit. Fiul meu a plecat în America în 2006, a spus că o să stea doar câteva luni, după facultate, a plecat cu un contract de 6 luni. Desigur, a plecat cu prietena lui, și nu au mai venit înapoi. N-au mai venit niciodată acasă.. (...) Ei bine, am vrut să zic, cum au plecat. Și atunci fiica mea, după ce fiul meu a plecat în mai, pe întâi mai, pe o zi de duminică a plecat în America, a doua zi dimineața, fiica mea a plecat la Cluj (acum locuiește în Olanda împreună cu soțul și fiica ei). Noi am rămas acolo pensionari. La locul nostru de muncă au fost reduceri de personal. Timp de atâția ani au fost concursuri în fiecare an. Eu lucram la Armătura și după aceea nu am mai rezistat la stres, și am semnat, că atunci eu părăsesc firma. Și atunci am plecat de acolo, deci am lucrat acolo între 72 și 98. Dar deja după 89 în fiecare an au fost concursuri să alegă cine să rămână și pe cine să dea afară. Noi am fost 36 în secția noastră și am rămas 8 și au vrut să rămână 5 și atunci eu am zis la șeful meu că eu plec, că nu mă mai dau concurs. Atunci am primit compensație, deci salariu pe 12 luni. Am primit pensie anticipată, pentru că am lucrat 30 de ani. Și atunci am rămas acolo singuri, pensionari. După aceea am fost într-o stare că îmi era frică să ies pe stradă. Deci nu-mi găseam locul. Și între timp am cumpărat casa asta și am decis în 2007 să ne mutăm acasă. Că aici, casa asta a fost una foarte dărăpănată, o casă foarte, foarte veche și proastă, noi am cumpărat-o încă în perioada lui Ceaușesc, ca să avem unde să venim la țară de sfârșit de săptămână. Și atunci, am zis, că venim acasă. Și atunci am început. Vreau doar să zic, că este foarte dureros când copiii sunt afară. Pentru că în zadar știu că sunt bine, toți, dar tremurul ăla constant, frica, că de exemplu ieri s-a întâmplat că nepoata mea a avut conjunctivită. Și atunci noi cu asta ne ocupăm, că dacă trebuie, dacă nu, noi săpăm pământul, producem asta, producem aia. Ce există, ne trebuie, noi punem de toate, facem de toate, că dacă nu ne trebuie nouă, dăm altcuiva. Și ideea este că e greu când plec copiii. Greu. Și nu neapărat societatea, ci sistemul este de vină că tinerii plec de aici. Asta este problema cea mare, pentru că nimic nu, nu se face pentru ca ei să stea acasă. Na. Fiul meu zice, când îi zic, că nu, că hai acasă, că și aici se poate. Zice, „mama mea dragă, spune-mi și mie ce să fac dacă mă întorc acasă?“, asta zice. Așa că. Și fiica mea, ei nici nu, nici nu, nu vor să vină acasă. Ei zic că acolo viața este mai liniștită. Poate că și pentru că ginerele meu este român, și ea maghiară, le e frică aici. Și

mă gândesc, că din cauza asta, să nu fie problemă între ei. Eu așa îmi imaginez, așa cred.” (femeie, născută în 1951)

„Mondjuk, ahogy kimennek, az nekünk nagyon... én evvel tudom magamat lenyugtatni, hogy mondjam, hogy ideköltöztünk. Ha Zilahon maradtunk volna... mert ott laktunk. A fiam 2006-ban kiment Amerikába. Azt mondta, hogy egyetem után, csak egy pár hónapra, 6 hónapos munkaszerződéssel. Persze kiment a barátnőjével és ott ragadtak. Nem jöttek haza. (...) Na, oda akartam jutni, hogy hogy mentek ki. És akkor a lányom, miután a fiam elment májusban, május elsején, egy vasárnapi nap indult Amerikába, másnap reggel, a lányom indult Kolozsvárra (most Hollandiában él a férjével és kislányával). Mi ott maradtunk már nyugdíjason. A munkahelyünkön leépítés volt. Annyi éveken keresztül versenyvizsga volt minden évben. Én az Armătura-nál dolgoztam és utána már nem bírtam azt a stresszt, feliratkoztam, hogy én is otthagynom a vállalatot. És akkor onnan is jöttem el, tehát 72től egészen 98ig dolgoztam ott. De akkor 89 után, minden évbe versenyvizsga volt, hogy ki marad, ki nem. 36on voltunk az osztályunkon, aztán utoljára már csak 8an maradtunk és abból is újra kellett, hogy 5 maradjon és akkor azt mondtam a főnöknek, hogy én kiszállok, én nem még megyek vizsgázni. Akkor kaptuk ezt a végkielégítést, vagyis egy évi 12 hónapi fizetést. És kaptam előrehozott nyugdíjat, mert a ledolgozott évem volt 30 év. Na és akkor azt akartam mondani, hogy ott maradtunk egyedül nyugdíjason. Utána aztán olyan helyzetbe voltam, hogy még az utcára is félttem kimozdulni.

Tehát annyira nem találtam a helyemet. S közbe már megvettük ezt a házat és akkor elhatároztuk magunkat 2007ben, hogy hazaköltözünk. Mert itt, ez egy leromlott egy nagyon, nagyon régi rossz ház volt. Mi megvettük még a Ceaușescu idejében, hogy legyen hétvégére, ahova falura kijöjjünk. És akkor, azt mondtuk, hazajövünk. És akkor hozzáfogtunk. Csak oda akarok kijutni, hogy nagyon fájdalmas mikor a gyermekek kint vannak. Mert hiába tudom, hogy jól vannak, mind, de azért állandóan az a reszketés, félelem, például a tegnap az volt, hogy a kisunokámnak kötőhártya gyulladása volt. S akkor mi ezzel kötjük le magunkat, hogy ha kell, ha nem túrjuk a földet, piszkálgatjuk, ezt termelünk, azt termelünk. Ami létezik azt kell termeljük. Mindent bera-kunk, mert ha nem használjuk mi el, odaadjuk másnak. S a lényeg az tehát, hogy nehéz az, hogy a gyerekek elmentek. Nehéz. És ezért nem maga a társadalom, a rendszer is hibás, hogy a fiatalok elmennek innen. Itt a legnagyobb probléma, mert semmit nem, nem, nem tesznek annak érdekében, hogy itthon maradjanak. Na. Azt mondja a fiam, amikor mondom neki, hogy hát nem, hát gyere haza, hát itt is lehet. Azt mondja, „édesanyám, hát mond meg, mihez kezdjek, ha haza megyek?”, azt mondja. Úgyhogy... A lányomé-k meg nem is nagyon, nem is nagyon, nem szándékoznak haza jönni. Ők azt mondják, hogy nyugodtabb élet ott. Lehet, hogy mivel az is, hogy a vejem román, ő meg magyar és lehet, hogy félnek itt. És gondolom, hogy mégis e miatt ne legyen közöttük probléma. Én így képelem, így gondolom.” (nő, 1951-ben született)

„De exemplu, fiul meu mai mic este plecat afară. Na bine, căștigă mai bine. Și pierde. Pentru că dacă căștigă mai bine și costurile sunt mai mari. Iar când omul are mai mulți bani, este și mai darnic. Există și latura asta. Și acum nu sunt acolo unde au fost anul trecut. Acum sunt acolo unde au fost prima dată, și fiul meu și nora mea. (...) Și acum fiul meu lucrează la o spălătorie de mașini. Deci, dacă a spălat mașina cuiva, ăla de deodată ia dat, nu mai știu, ce bani sunt în Anglia. Lire, lire. Na, deja a primit, știu și eu câte lire, dar i-au dat de câte o bere, la cine trebuia să spele mașina. Că el mi-o zis, fiul meu, că am vorbit despre asta nu de o singură dată, că „tată, eu ori i-am spălat cum trebuie ori nici nu l-am atins”. Și dacă au văzut că eu fac lucrul bine, și dacă îmi ziceau să le dau cu ulei capul de bară, eu am făcut și aia.” Uleiul a fost acolo. Deși el era doar spălătorul de mașini. Avea voie să facă, dar nu a fost obligat. Și el vorbește, și nora mea, dar băiatul vorbește mai bine engleză. Vorbește destul de bine. Ce trebuie să zică acolo, el știe să zică. Mai sunt unii cu care vorbește în română, pentru că sunt mulți care știu română și sunt cu care vorbește în maghiară, că știu maghiară. Englezul, de ce, el știe. Și apoi vin și clienți români și și clienți maghiari. La

spălătorie. Și bineînțeles, băiatul zice că tată: „Nu o dată s-a întâmplat că nu câștig atât oficial toată ziua, deși îmi fac treaba, că acolo trebuie să-ți faci treaba, nu există așa ceva că ești obosit”. (...) Ei, da. Câștigă bine. Dar zice, că nu se mai duce înapoi. A cumpărat un tractor mic. A fost foarte scump, dar e unul foarte mic de 125, eu i-am zis să cumpere unul de 250. (...) Dar și aici a câștigat cu el, în sat, banii pe care le face în străinătate. Doar că acum a avut contract și trebuia să se întoarcă. Că altfel nu s-ar mai fi dus. Eu doar mă bucur dacă nu se mai duce. Și chiar dacă nu câștigă cât câștigă acolo, dar câștigă atâta și aici.” (bărbat, născut în 1954)

„Mondjuk az én fiam is, a kisebbik, az kinn van. Hát többet keres. Veszít is. Mert jobban keres, több a költség is. Meg mikor több pénz van az embernek, bővebben bánik vele. Van egy ilyen oldala is. És most nem ott vannak, ahol a tavaly voltak. De most ott vannak, ahol legelőször volt a fiam meg a menyem is. (...) És most, a fiam, a kocsimosban dolgozik. Magyarul mondva ott, ha valakinek megmosta a kocsiját, az mindjárt adott, nem tudom már mi a pénz Angliában. Font, font. Na, mindjárt kapott, mit tudom én, hogy hány fontot, de adtak neki egy sörre valót, akinek megmosta a kocsiját. Mert ő azt mondta, a fiam, szóba került, nem egyszer, „Apu, én vagy megmostam neki rendesen, vagy hozzá se fogtam. És ha látták, ha utána járok az egy dolog, és ha azt mondta, hogy zsírozam le neki a cap de bara-kat, azt is megcsináltam”. Ott volt a zsírozó. Pedig ő kocsis mosó. Szabad volt csinálja, de nem volt köteles. És ő beszél, a menyem is, de a fiú még jobban beszél az angolt is. Mán elég jól beszél. Mán mindent, ami ott, ott kell neki, azt ő mindent tud mondani. Meg van, akivel románul beszél, mert sokan tudnak románul, van, akivel magyarul beszél, mert tud magyarul. Az angol, hogy mér, ő tudja. Meg aztán mennek román kliensek is meg magyar kliensek is oda. Kocsimosóba. És persze azt mondja a fiú, hogy „Apu, nem egyszer megtörténik, hogy nem keresek annyit hivatalosan egész nap, pedig végezem a dolgomat, ugyancsak és ott dolgozni kell, ott olyan nincs, hogy el vagy fáradva”. (...) Hát igen. Jól keres. De azt mondja, nem megy vissza többet. Vett egy kistraktort. Nagyon sokba került, de nagyon kicsi 125-ös, én azt mondtam 250-est vegyen. (...) Itt is megkereste véle már a faluban azt a pénzt, amit külföldön keres. Csak most volt contract-ja, vissza kellett menjen. Másképp nem ment volna vissza sem. Ennek csak örülni tudok, ha nem megy olyan messzire. És ha nem is éppen annyit, de megkeres annyit itt is.” (férfi, 1954-ben született)

Sunt una dintre fortunat

Distribuție: Oana Hodade, Dániel Láng, Doru Taloș;

Muzica: Panna Adorjányi, Zsolt Bodoki-Halmen, Dániel Láng;

Scenografie: Anda Pop.

Text: Alexandra Voivozeanu;

Regia: Lorand Maxim;

Documentare: Ágota Ábran, Corina Bejnariu, Valer Simion Cosma, Iulia Hossu, Lorand Maxim, Vlad Petri, Anda Pop, Alexandra Voivozeanu;

Sinopsis: La începutul anilor 2000, în căutare de mai bine, o femeie își împachetează câteva haine și pleacă în Italia, unde ajunge să lucreze ca *badantă*. Fiul ei de șapte ani rămâne acasă, în grija bunicii. Cu o privire intimă, *Sunt una dintre fortunat* dezvăluie secvențe din evoluția relației mamă-fiu, dar și parcursurile lor individuale. Spectacolul este despre sutele de mii de copii români care au crescut între două telefoane, între două pachete, care au suflat în lumânări aniversare pe video. Este despre mamelor lor care au plecat fără să se poată uita înapoi, care au îngrijit simultan bătrâni în Italia și copii în România, și care au reușit să găsească forța de a rămâne la suprafață într-un climat economic extrem de nesigur, atât *acasă*, cât și în țările spre care au plecat. Este despre cei care au învățat să trăiască între *aici* și *acolo*. Textul are la bază câteva din cele 50 de interviuri realizate în cadrul proiectului *Anonimii Migrației* - cu precădere în satele Carastelec, Hida și Marca, județul Sălaj.

Expoziție foto-audio: *Anonimii Migrației*, fotografii de Vlad Petri

Parte a proiectului de intervenție culturală "Anonimii migrației", expoziția cu același titlu își propune să valorifice rezultatele etapei de documentare în trei comunități sălăjene (Carastelec, Marca și Hida) a poveștilor de viață privind experiența migrației transnaționale. Fiind un fenomen cu multiple implicații în viața comunităților, realizarea unei expoziții axate pe o astfel de tematică a constituit o provocare la nivel de conceptualizare, dificultatea majoră fiind legată de obișnuința muzeelor de a reprezenta diferite teme prin piese de patrimoniu deținute în colecții. Pornind de la o astfel de provocare, s-a cristalizat nevoia de a recurge la imagine și sunet ca suport expozițional, fotografia din timpul cercetării și fragmentele de interviuri realizate cu cei dispuși să ne spună poveștile lor dovedindu-se cele mai convingătoare modalități de a aduce în fața vizitatorilor această problematică.

Realizată de Vlad Petri, documentarea fotografică a temei proiectului ne-a permis o surprindere nu doar mai complexă ci, îndeosebi, mai sugestivă a diferitelor implicații conexe comportamentelor migraționale. Sigur, o primă focalizare a documentării foto presupunea implicit oamenii a căror poveste se regădesc în interviurile realizate, nu doar pentru că ideea proiectului este aceea de

a face vizibilă o categorie despre care se vorbește foarte puțin sau deloc, care nu există în statistici dar nici în politicile publice elaborate și promovate de la nivel guvernamental, ci și pentru că fotografia fețelor este cel mai bun instrument de dez-anonimizare. Astfel, poveștile celor cărora le pleacă, temporar sau definitiv, copiii, ale celor care au învățat să folosească telefonul, calculatorul și aplicații sofisticate pentru a ști zilnic câte ceva despre cei de "acolo", devin asumate, nu generale, pentru că ele ne sunt spuse de acei oameni pe care fotografia îi fixează în memorie. Mai mult, surprinși și în interacțiunile cu ceilalți, mai ales nepoți aflați în grijă, forța de sensibilizare a imaginii devine mult mai consistentă, permițându-ne o mai bună capacitate a atenției vizitatorului asupra temei proiectului. Apoi fotografia mai are și avantajul de a nu se limita la a surprinde doar subiectul, individul, ci și realitatea sa imediată, satul ca spațiu și topografie simbolică, tot acel mediu care îi este familiar, dar care suferă schimbări, reșezări tocmai prin plecările temporare sau definitive ale membrilor unei comunități. Astfel, expoziția include reprezentări vizuale nu doar axate pe fața umană, ci și pe geografia locului, pe acele elemente ale spațiului privat sau comunitar care ne pot face să înțelegem mai bine cine sunt cei care rămân acasă și de ce locurile sunt de fapt "acasă".

În ceea ce privește al doilea palier, cel al fragmentelor din interviurile realizate de echipa care a derulat cercetarea de teren, o primă dificultate a fost aceea a selecției acestora într-o manieră care să le facă coerente și inteligibile, dar să și ofere o imagine suficient de convingătoare asupra complexității fenomenului migrațional. Astfel, selecția a avut în vedere atât nevoia de a asigura un echilibru în ceea ce privește dimensiunea multietnică a cercetării, cât și o relativă încercare de a arăta toate "fețele" acestui fenomen. Unul dintre marile neajunsuri ce apare frecvent în discuțiile cu vârstnicii este problema independenței financiare, respectiv frustrarea unei pensii insuficiente după o viață de muncă. Dincolo însă de dificultățile financiare, poate cel mai tulburător ni s-a părut sentimentul inutilității, mărturisit de unii dintre interlocutori, care îi face să se simtă periferizați, excluși din ecuația funcționalității sociale. Experiența de migrație sezonieră este însă una care, dimpotrivă, legitimează importanța vârstnicilor, determinând chiar o redistribuire a rolurilor în contextul căreia bunicii devin părinți pentru nepoți. Evident că lipsa părinților nu poate fi suplinită în mod real de către bunici, iar acest fapt este resimțit de toți membrii familiei, cei mai afectați dovedindu-se a fi copiii. Expoziția conține fragmente dintr-un interviu cu o familie de romi în care bunica vorbește despre faptul că unul dintre nepoții aflați în grijă refuză realmente să vorbească la telefon cu mama

plecată sezonier sau o face doar pentru a-i adresa reproșuri, situație care se ameliorează doar atunci când se apropie revenirea acesteia. Din majoritatea interviurilor, chiar dacă experiența de migrație este acceptată pe motivul ”binelui” copiilor transpore însă tristețea fragmentării familiei, a separării membrilor acesteia, ameliorată doar de revederile periodice, mai ales în contexte festive sau rituale. Și chiar dacă reîntoarcerea este dorită și sperată, oarecum iluzoriu, majoritatea vârstnicilor cu care am stat de vorbă consideră că situația economică a societății românești, dar și faptul că cei plecați deja de ceva vreme și-au făcut acolo ”un rost”, sunt aspecte care nu încurajează speranța revenirii definitive.

Oarecum în oglindă, aceeași problemă a veniturilor extrem de limitate, incapabile să acopere necesitățile unei familii, se regăsește și în motivația plecării, livrată de migrații pe care i-am abordat înainte de o altă secvență de plecare sau de cei care s-au întors, fără să-și definească un orizont temporar sau definitiv. Insuficiența veniturilor este coroborată cu lipsa de oportunități în zonele rurale, trimerile interlocutorilor noștri fiind nu doar la cele de angajare, ci și la cele legate de accesul la servicii, în speță cele de sănătate și educație, inclusiv la nevoi precum dezvoltarea aptitudinilor copiilor sau forme de petrecere a timpului liber. Chiar dacă plecarea la muncă în străinătate este privită ca

o șansă, în primul rând sub aspectul bunăstării materiale, interviurile vorbesc și despre dificultățile experiențelor migraționale, despre eforturi și sacrificii pe care cei plecați le fac în noile medii de rezidență. Un program de muncă foarte încărcat, plata diferențiată în raport cu autohtonii, izolare, tratamente discriminatorii, bariere lingvistice și dificultatea adaptării la modele culturale diferite sunt toate aspecte resimțite ca fiind extrem de frustrante, însă nu suficient cât să motiveze revenirea definitivă acasă. În unele situații alegerile pe care le implică experiența de migrație sunt dificile, iar unul dintre interviurile din expoziție vorbește despre cât de greu a fost pentru o mamă să aleagă revenirea în țară la momentul școlarizării copilului (la dorința acestuia), tatăl rămânând în Italia pentru a asigura venituri suficiente nevoilor și intențiilor de viitor ale familiei.

Avem convingerea că abordarea expozițională a fenomenului migrației transnaționale demonstrează preocuparea muzeului nostru de a fi racordat la nevoile și problemele societății actuale, de a nu rămâne ancorat într-o viziune paseistă, care să creeze impresia de spațiu vetust și plictisitor, rupt de frământările contemporane. Iar acest proiect a creat premisele pentru dezvoltări ulterioare ale temei, radiografiind complexitatea și multiplele aspecte ce trebuie avute în vedere în documentarea comportamentelor migraționale.

ECHIPA

VALER SIMION COSMA – MANAGER DE PROIECT (n. 16. 02. 1986, în Telciu) este istoric, antropolog, publicist și manager cultural. În prezent lucrează ca cercetător științific III la Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău și asistent de cercetare (Postdoc) la Facultatea de Teatru și Televiziune, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, în cadrul proiectului de cercetare „*Iconografia vrăjitoriei, o abordare antropologică: cinema, teatru, arte vizuale*”. Este doctor în istorie al Universității Babeș-Bolyai din Cluj, cu o teză despre rolul preoților în lumea țărănească ardeleană a secolului al XIX-lea. A fost angajat al „Fundației Research Innovation” ca cercetător avansat în cadrul proiectului „*Political Clientelism: a comprehensive frame for measuring electoral irregularities*”, finanțat de UEFISCDI și coordonat de prof. univ. dr. Isabela Mareș (Columbia University). Timp de doi ani (2015-2017), a fost cercetător în cadrul proiectului „*East-West. Vernacular religion on the boundary of Eastern and Western Christianity: continuity, changes and interactions* (Seventh Framework Programme – ”Ideas” Specific programme – European Research Council) găzduit de Institutul Etnografic al Academiei Maghiare de Științe din Budapesta, Ungaria. Este președinte și fondator al Centrului pentru Studiarea Modernității și a Lumii Rurale (2016), a Conferințelor de vară de la Telciu (2012) și al Școlii de vară de la Telciu (2016). În 2018 a lansat tot la Telciu programul de rezidențe de cercetare și creație artistică „Culese din Telciu”, pe care-l coordonează alături de Claudiu Lorand Maxim. A coordonat trei volume

rezultate din primele ediții ale Conferințelor de vară de la Telciu și a publicat o serie de studii în volume colective și reviste de specialitate din România și străinătate. Preocupările sale vizează modernizarea lumii rurale, istoria și sociologia elitelor rurale, religiozitatea țărănească, religia vernaculară și raporturile dintre modernitate/colonialitate și religie în Europa de Est, naționalismul, populismul și clientelismul politic. În paralel cu activitatea academică, a contribuit la documentarea și realizarea unor filme documentare (*Disco is Dead*, 2017, regia Alina Manolache; *Telciu - work in progress-*, regia Vlad Petri, 2018), performance-uri artistice (*ÜBUNG IN TRAUER/EXERCISE IN MOURNING* by Maria Magdalena Ludwig & Guests, at Kampnagel - Internationales Zentrum für Schönerer Künste, Hamburg, 2017) și spectacole de teatru documentar (*Frontal - o adaptare foarte liberă după „Povestea unui om lenes”* de Ion Creangă, 2019, regia Gianina Cărbunariu; *Fabrici și Uzine*, 2019, regia Adina Lazăr și *Sunt una dintre fortunate*, 2019, regia Claudiu Lorand Maxim). În 2017, alături de Ágota Ábrán, a coordonat numărul ”Lumea Rurală Postsocialistă”, al *Gazetei de Artă Politică*.

ÁGOTA ÁBRÁN – COORDONARE ECHIPĂ DE CERCETARE.

Și-a terminat studiile doctorale în 2018 la Universitatea din Aberdeen, Scoția, Marea Britanie, la Facultatea de Antropologie Socială, de unde și-a primit și diploma de master. Din decembrie 2018 lucrează ca cercetător științific III în antropologie la Muzeul Județean de Istorie și Artă din Zalău. Tema ei de cercetare urmărește procesului prin care plantele devin medicinale în România, axându-se pe domeniul de comodificare, studii de evaluare, antropologie medicală și depășirea dihotomiilor carteziene dintre social și natural. Din 2019 a preluat organizarea și coordonarea Conferințelor de vară de la Telciu.

CORINA BEJINARIU – CERCETĂTOR

DE TEREN. Este managerul Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău din anul 2010 până în prezent. În perioada 1995-2010 a ocupat funcția de muzeograf și cercetător, cu specialitatea etnografie. A obținut doctoratul la Universitatea "Babeș-Bolyai" în anul 2010, cu teza *Moartea și "murirea" – de la paradigme tradiționale la forme contemporane adaptate*, o parte a acesteia fiind publicată în volumul **Casa sufletului – propuneri de lectură privind valorizarea corpului uman în contexte funerare**, Editura Mega, Cluj Napoca, 2011. A coordonat proiectul **Sate contemporane din România: deschideri spre Europa. Aplicație zonală-județul Sălaj**, cofinanțat de Administrația Fondului Cultural Național, bazat pe conceptul "etnologiei de urgență" și axat pe documentarea aspectelor de viață rurală în 4 comunități multietnice situate pe traseul Autostrăzii Transilvania. A efectuat cercetări etno-antropologice în peste 30 de localități din județele Sălaj, Satu Mare, Maramureș, cercetările fiind valorificate prin articole și studii publicate în reviste și volume de specialitate. Domeniile de interes și temele documentate în cercetări au vizat comportamentele și atitudinile generate de proximitatea morții, ritualitatea funerară și restructurarea/resemantizarea ei în contexte actuale, imagologia postumă, dinamica spațiilor sepulcrale, abordarea religioasă, medicală și economică a morții, patrimoniul etnografic prin elementele de port popular, dar și alimentația ruralului sălăjean, topografia gastronomică a județului, deconstrucția perspectivelor idealizant-manipulative asupra alimentației "tradiționale". Preocupările științifice au inclus și documentarea fenomenului migrației, unele elemente fiind valorificate în studiul *Migrația circulatorie – aspecte teoretice și perspective de abordare* (în **Anuarul de istorie orală**, Ed.Accent, Cluj Napoca, V/2004).

IULIA-ELENA HOSSU – CERCETĂTOR DE TEREN. Este cercetător în cadrul Institutului pentru Studiul Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca [<http://ispmn.gov.ro/>]. A obținut doctoratul în Antropologie la Universitatea "Babeș-Bolyai" în anul 2010, cu o teză centrată pe relațiile de înrudire și căsătorie. Teza a fost publicată la Editura Mega în anul 2018 sub titlul:

Relațiile de înrudire. Căsătoria – atitudini, practici și dinamici. De-a lungul anilor a fost implicată în producția mai multor filme documentare [selecție]: *Flori de mac* (2006, 55 min., regizor Enikő Vincze); *Ucrainenii din Maramureș* (2012, 25 min., regizor Zăgoni Bálint); *Valea plângerii* (2013, 57 min., regizori Mihai-Andrei Leaha, Iulia Hossu, Andrei Crișan); *Slovacii din zona Sălaj și Bibor* (2014, 28 min., director Zăgoni Bálint). Este membru fondator al CEVA – Centrul pentru Educație Vizuală și Antropologică [<http://ceva.center/>]. A fost cercetător postdoctoral în cadrul proiectului *Confronting difference through the practices of transnational families*, proiect implementat de Centrul de Studiere a Populației, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca [<http://transnationalfamilies.ro/>]. În prezent este cercetător în cadrul proiectului (RE) LOCAL – *Resituating the local in cohesion and territorial development* [<https://relocal.eu/project-participants/>], ca membru al echipei de cercetare DESIRE (România). Ultimul său articol intitulat "Are we still a family?". *The perspective from Romanian transnational families* este în curs de publicare în revista LUD.

ALEXANDRA VOIVOZEANU

– DRAMATURG, SOCIOLOG. – Este interesată mai ales de migrația românilor pentru muncă în străinătate. Este autoarea unei teze de doctorat care analizează detașarea muncitorilor români, în sectoarele de construcții și industria cărnii, în Germania – urmărind aspecte legate de precaritate, dinamica dintre actorii formali și informali implicați în procesul de recrutare și abordări ale sindicatelor germane față de acești lucrători.

A scris următoarele texte de teatru: *Detașat* (în cadrul programului de Residențe Drama 5/Reactor de Creație și Experiment), *Țuhaus* și *Primii bani* (în cadrul programului de residențe Culese din Telciu).

CLAUDIU LORAND MAXIM

– **REGIZOR.** Este regizor de teatru, producător și manager cultural. În 2013 și 2014 a absolvit Facultatea de Teatru și Televiziune (secția Regie de Teatru) și, respectiv, Facultatea de Istorie și Filosofie (secția Filosofie), în cadrul Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca. În 2016 a absolvit Masteratul de Arte Performative și Film din cadrul Facultății de Teatru și Televiziune. Este membru fondator al Asociației Reciproca (fondată în 2014), asociație ce dezvoltă peisajul cultural prin inițierea și coordonarea activităților cu caracter artistic, social și științific. Din 2015 până în prezent este inițiatorul și directorul platformei Focus Atelier dedicată atelierelor și dezbaterilor pe tema artei sociale contemporane, proiect nominalizat în 2018 la premiile Administrației Fondului Cultural Național, numărând patru ediții în țară și una în străinătate. Începând cu același an concepe și dezvoltă rețeaua *Troc-Rețea De Teatru Educativ* alături de Centrul de Teatru Educațional Replika (București), Teatrul GONG pentru Copii și Tineret (Sibiu) și Reactor de Creație și Experiment (Cluj). Ca artist lucrează în multiple proiecte de teatru comunitar și proiecte de artă mixed media. În 2017 a produs și regizat spectacolele de teatru *Țuhaus* (spectacol ce primește Premiul Teatrului Nottara la festivalul Fringe Bucharest 2018); *Roundtrip* și *Anturaj Prost*. Tot în 2017 coordonează alături de Silvana Râpeanu proiectul de intervenție artistică Ghid Imaginar al Telciului în cadrul Școlii de Vară de la Telciu 2017 și devine regizor asociat al proiectului Căși Sociale II. În prezent este curatorul Programului Euroregional de Artă Contemporană – *Tranziții*, manager de programe în cadrul Fundației Tranzit și redactor al ziarului *Cărămida*.

DORU TALOȘ – ACTOR, CO-PRODUCĂTOR. Doru este membru fondator al spațiului Reactor. A absolvit Facultatea de Teatru și Televiziune, secția Arta Actorului, Cluj Napoca, în 2009. Încă din timpul facultății e atras de spațiile neconvenționale și de teatrul neinstituționalizat. După o scurtă colaborare cu teatrul Dramatic I.D. Sârbu în 2010, a hotărât să își continue studiile în

Barcelona. Într-un oraș multicultural a luat primul contact cu sistemul de teatru independent, prin producțiile companiei 45Tallers (Atelier45), pe care o fondează împreună cu Oana Mardare în iunie 2012. Din decembrie 2013, revine în Cluj cu dorința de a înființa un teatru independent. Alături de o echipă formată din regizori, dramaturgi și actori, pune bazele spațiului cultural alternativ *Reactor de creație și experiment*, un spațiu care își propune să susțină și să contribuie la definirea mișcării artistice independente din Cluj. Doru Taloș e implicat în producția spectacolelor Asociației Reactor ca și producător, dar și ca actor. Gestionează partea logistică și financiară a spațiului, pe lângă managementul unor proiect punctuale.

ANDA POP – SCENOGRAFIE.

A absolvit Liceul de Coregrafie și Artă Dramatică „Octavian Stroia” Cluj-Napoca în 2007, apoi a urmat cursurile Universității de Artă Teatrală din Târgu-Mureș, specializarea Actorie, pentru ca mai târziu să încerce un alt drum, o altă specializare, pe care a ales să o urmeze tot la U.A.T. și anume scenografia, domeniu în care și profesează. Ca experiență artistică, Anda are la activ balet, dans contact, dans contemporan, acrobație, teatru, cursuri cu maști, performing, design, design vestimentar, design pagini web, decorator și tehnician în domeniul artei. Face lightdesign pentru evenimente și teatru, pictează pereți; se exprimă și prin expoziții de tipul instalațiilor artistice de textile, fotografii, ultima expoziție performativă *THE NEW OLD HOME un concept de Peca Stefan* (2017) București la **Centrul de Teatru Educațional Replika & 2018 la CLB. Berlin; Theater Aufbau Kreuzberg, Berlin.** Fiind într-o continuă căutare a formei, găsește domeniul teatral cel mai viu și propice pentru a se exprima. Anda Pop urmărește crearea unor spații de

joc ce se modifică odată cu evoluția piesei fiind ghidată de senzațiile transmise de context dar mai ales de scriitură. Spațiul de joc e foarte important să transmită dar mai ales să îl ajute pe actor, obiectele de scena reprezentând un element adjuvant al actorului, niciodată ilustrativ.

OANA HODADE (N. 1985) – ACTOR – trăiește și lucrează la Cluj. A absolvit Universitatea de Arte din Tîrgu-Mureș. Cu o educație formală în artele spectacolului, și-a extins treptat interesul către performativitate, peisaj sonor, imagine, text și ilustrație. Explorează fragilitatea, senzualitatea și spațiul personal, creând lucrări care se concentrează pe redarea de experiențe și senzații. Munca ei are și o dimensiune pragmatică; lucrează alături de structuri independente în producția și promovarea artei contemporane și editează cărți.

VLAD PETRI – FOTOGRAF. A absolvit Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică, specializarea Imagine Film și Televiziune (2004) și Masterul de Antropologie Vizuală și Media de la Universitatea Freie din Berlin (2014). A realizat documentarele: „Revelion 2008” (2009), împreună cu Mădălina Roșca, „București, unde ești?” (2014 – premiul Gopo pentru debut) și „La pas pe litoral” (2016, împreună cu Vlad Ursulean). În 2008 a inițiat (împreună cu Marius Iacob) proiectul Photon care consta în realizarea de workshopuri de fotografie și film, adresate unei categorii vaste de public (în principal liceeni și studenți). A fost trainer în cadrul Focus Atelier (Cluj, 2015), Ideo Ideis (2013-2016), Let’s Go Digital TIFF Cluj (2017-2018) și GoBucharest (2016-2017). A lucrat ca director de fotografie la mai multe proiecte de film documentar și ficțiune, printre care: „Circuit” (r: Monica Lazarescu-Gorgan), „Procesul” (r: Claudiu Mitcu), „România, marea curățenie” (r: Ruxandra Annonier, p: Arte France), „Rețeaua” (r: Claudiu

Mitcu), „Hollywood Haq” (r: Demir Yanev); „Wayfarers” (r: Jelena Modric, p: Aristoteles Workshop). Începând cu 2012 a documentat protestele din Piața Universității din București, filmând și publicând cu regularitate în mediul online clipuri video și fotografii de la evenimentele din București sau din alte locuri din țară. Fotografiiile sale au apărut în publicații tipărite și online din România și alte țări și a participat la mai multe expoziții de fotografie/ arte vizuale de grup și expoziții personale: *Pasager* (2002 -Galeria UNA), *Portrete vii* (2009 – galeria Make A Point), *Stat /cetățean* (2014 – Muzeul de Artă din Cluj-Napoca). Mai multe detalii despre proiectele lui Vlad Petri se găsesc pe site-ul personal: www.vladpetri.ro

PANNA ADORJÁNI – este **THEATRE-MAKER** și **SCRIITOR**, cu rezidență în Cluj-Napoca (RO). Ea și-a terminat studiile BA în anul 2012 la specializarea studiile teatrului și dramaturgie în Cluj-Napoca, la Facultatea de Teatru și Televiziune din Universitatea Babeș-Bolyai, respectiv studiile MA la Budapesta, la Universitatea Károli Gáspár, la specializarea studiile teatrului, în vara anului 2014. Domeniile sale de cercetare sunt: teoriile feministe și de gender, probleme de corporealitate și reprezentare. În calitate de dramaturg ea a colaborat la spectacole precum: *Hormon* (regia: Ferenc Sinkó, Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, 2017), *Parental Ctrl* (regia: Ferenc Sinkó, Groundfloor Group/Kinga Kelemen, Fabrica de Pensule, Cluj, 2015), *The Zero Hour* (regia: Ann Turiano, Iron Crow Theatre, Baltimore, Maryland, US, 2016), *An Ongoing Song* (spectacolul de masterat al lui Szymon Adamczak la DAS Graduate School, în funcție de dramaturg și muzician, Amsterdam, Olanda, 2018).

În calitate de theatre-maker, ea lucrează deseori cu artiștii Zenkő Bogdán, Kinga Ötvös, Kata Bodoki-Halmen, Zsolt Bodoki-Halmen și Dániel Láng în cadrul cercului de artiști Universal Pleasure Factory. Cu ei Panna a colaborat la următoarele proiecte: *Nocturnal Privacy* (instalația audio pentru o singură persoană, Cluj, 2017), *Trash Songs* (instalații la Someș Delivery în cadrul edițiilor 2017, 2018, 2019), *there is more than one way to manufacture* (concert

conceptual, premiera a avut loc în cadrul festivalului Temps d'images Cluj, 2017). În toamna anului 2018, Panna a colaborat la spectacolul *99,6%* (produs de Reactor, împreună cu Raul Coldea, Hermina Csala, Radu Dogaru, Petro Ionescu, Bogdan Olarson, Kinga Ötvös, Oana Mardare, Adi Tudoran), care în 2019 a primit premiul Halász Péter pentru cel mai incitant, inovativ și progresiv spectacol maghiar din anul 2018. În vara anului 2019 Panna a fost în rezidență la Casa Tranzit în Cluj, unde împreună cu colegii săi de la Universal Pleasure Factory, ei au lucrat la proiectul *Rehearsing Proximity*, prezentat în premieră în cadrul Zilelor Tranzit în octombrie 2019.

BODOKI-HALMEN ZSOLT – MUZICIAN – născut în 1993, grew up în Zalău.

Înainte de a da bacalaureatul, influențele pe care el le consideră cele mai importante erau educația primită în muzica clasică, matematică, fizică și informatică; un interes inexplicabil în filmele de artă (dar și de cele obișnuite); aventuri pe domeniul muzicii populare (pop music) și o foame pentru literatură. Călătoria lui de nesfârșit pe coastele sunetului s-a pornit undeva în liceu, fapt care l-a îndrumat să-și da aplicația la compoziție muzicală (electroacustică, cu fire de praf din muzica clasică). După facultate a lucrat ca houskeeper, reparator de biciclete, tâmplar și asistent de sonorizare, iar în prezent, studiază informatica. Între interesele lui se numără prezenta de performer, improvizația muzicală, natura sunetelor, posibilitatea narativității, vizualitatea și arta creată într-un proces de experimentare. A avut performanțe (cei drept, aproape toate pur muzicale) colaborative și solo în Budapesta, Cluj și în podul casei de copilărie.

DÁNIEL LÁNG – este **MUZICIAN** independent stabilit în Cluj-Napoca. După absolvirea Liceului de Artă din Târgu Mureș, a studiat la secția de percuție a Academiei de Muzică din Cluj-Napoca, după care a urmat cursurile de tobe jazz al Conservatorului Bartók Béla. În 2012 se alătură trupei de muzică experimentală *Bélaműhely* din Budapesta.

Din 2015 se întoarce la Cluj, unde participă în mai multe proiecte muzicale și performative. În 2017 începe să colaboreze cu grupul de artiști Universal Pleasure Factory. Rezultatele acestei relații au fost proiectele *Trash Songs*, *there is more than one way to manufacture* (performance muzical). În 2019 a fost în rezidență la Casa Tranzit în Cluj, unde a lucrat la proiectul *Rehearsing Proximity*, cu colegii săi de la UPF. Jocul lui de tobe se caracterizează printr-o muzicalitate puternică, dar deseori folosește și tehnici experimentale.

LUCIA MĂRNEANU – GRAFICIAN – (n. 1988) a absolvit Facultatea de Arte Plastice (UAD, 2010) și Facultatea de Teatru și Televiziune (UBB, 2013). Ocazional, lucrează ca ilustrator pentru diverse publicații/cărți pentru copii, precum "Eu sunt fată. Pot să fac orice" (2017), scrisă de Ruth Borgfjord. One-woman show-ul *10 studii despre iubire cu i mic*, a obținut premiul special al juriului la FNT Independent în 2013. În 2014, în urma colaborării cu GroundFloor Group, pentru spectacolul *Parallel*, Lucia a obținut „Premiul Uniter pentru debut”. Din același an, a devenit membru fondator Reciproca, asociație care i-a oferit șansa de a lucra cu alte companii, în calitate de artist visual/performer. A beneficiat de burse de studiu în Croația și Belgia, unde s-a specializat pe ilustrație de carte și bandă desenată. A publicat în revistele *Gazeta de Artă Politică* și *Tataia*. A creat animații și ilustrații pentru spectacolele "Call it Art" (r. Leta Popescu, TNC), "S.R.L." (r. Florin Caracala, Fabrica de Pensule) și "Kinderzimmerzauberei" (r. Leta Popescu, Teatrul Gong Sibiu). „Miracolul de la Cluj” (2017, regia David Schwartz) este cel mai recent spectacol de teatru în care joacă și care a fost prezentat recent și la Zalău în cadrul stagiunii Reactor.Zalău.

IOAN LESUȚAN – COMUNI-

CARE. Muzeograf – relații publice la Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău și lector universitar la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad. Absolvent al Facultății de Istorie și Filosofie, specializarea Filosofie a Universității Babeș-Bolyai Cluj Napoca și a Facultății de Psihologie și Științele Educației, specializarea Psihologie. Din 2010 doctor în filosofie al Universității de Vest din Timișoara cu o teză despre comunicare și acțiune socială în teoria critică. A predat cursuri de jurnalism, comunicare și relații publice în cadrul Facultății de Științe Socio-Umane a UVVG, și a activat ca jurnalist în presa scrisă și radio.

Produs de:

Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău în cadrul proiectului
”Anonimii Migrației. Teatru documentar rural”

Cofinanțat de:

Primăria Comunei Hida, Muzeul Județean de istorie și Artă
Zalău, Administrația Fondului Cultural Național

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziția
Administrației Fondului Cultural Național. AFCN nu
este responsabilă de conținutul proiectului sau de modul
în care rezultatele proiectului pot fi folosite. Acestea sunt
în întregime responsabilitatea beneficiarului finanțării.

Parteneri:

Sălajul Pur și Simplu
...se poate și altfel

CENTRUL
pentru
STUDIAREA MODERNITĂȚII
LUMII RURALE

Baricada
Portal pentru critică socială

#REACTOR
DE CERCETARE ȘI SĂPĂTORIE A CĂSUȚII NAȚIONALE

PRAVALIA
CULTURALĂ

**OBSERVATOR
CULTURAL**

Primăriile Comunelor Hida, Marca, Carastelec,
Liceul Tehnologic ”Liviu Rebreanu” Hida,
Școala Gimnazială nr. 1 Marca, Școala Gimnazială nr. 1 Carastelec